

Kovo–gegužės mėn. visose šalies savivaldybėse buvo planuojamas atlikti penktų, septintų ir devintų (pirmų gimnazijos) klasių mokinių gyvenimo tyrimas, tačiau dėl COVID-19 ligos epidemiologinės situacijos ir Lietuvos teritorijoje paskelbto visuotinio karantino apklausa buvo kuriam laikui nutraukta ir buvo tęsiamos rugsėjo–spalio mėnesiais. Pirmasis toks tyrimas vyko 2016 m. ir apklausus 38633 mokinius, atskleista nemažai jų gyvenimo problemų.

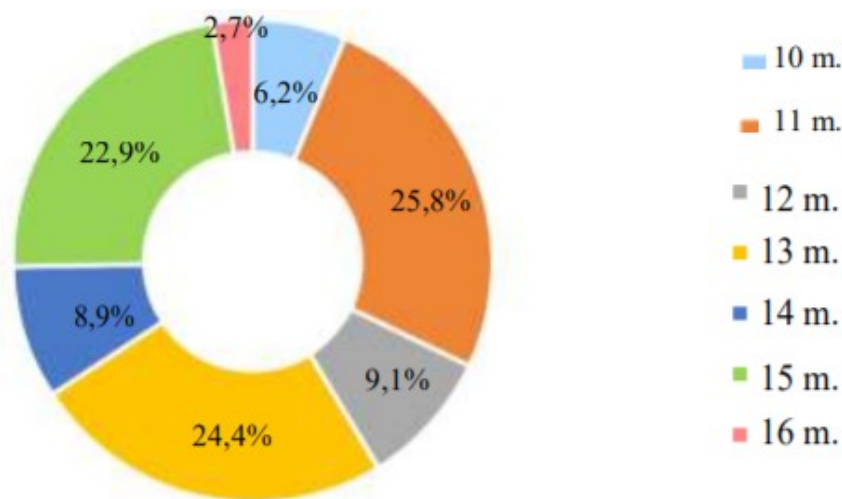
Mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo rodiklių suvestinėje-ataskaitoje pateikiami apibendrinti 2020 metais visose Lietuvos savivaldybėse atlikto antrojo mokyklinio amžiaus 5, 7 ir 9 (pirmų gimnazijos) klasių mokinių gyvenimo tyrimo rezultatai.

Tyrimas atliktas vykdant Sveikatos apsaugos ministro įsakymą (2003 m. rugpjūčio 11 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“) nurodanti periodiškai savivaldybėse atlikti gyvenimo tyrimus bei Higienos instituto (toliau – HI) parengta gyvenimo tyrimų organizavimo ir vykdymo metodika (Metodinės rekomendacijos „Gyvenimo tyrimų organizavimas ir vykdymas savivaldybėse“). Anketinei apklausai naudotas su Sveikatos apsaugos ministerija suderintas standartizuotas klausimynas.

2020 m. mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo tyrimo duomenų bazę sudarė 35 562 respondentų užpildytos anketos, kurių duomenis iki 2020 m. spalio 30 d. HI perdavė apklausas vykdančios savivaldybės aptarnaujantys visuomenės sveikatos biurai.

Sociodemografinės respondentų charakteristikos

Tyrimo dalyvavo apylygis berniukai (49,7 proc.) ir mergaitės (50,3 proc.) skaičius. Pagal gyvenamąją vietą respondentai buvo 44,9 proc. kaimo ir 55,1 proc. miesto gyventojai.

1 pav. respondentų pasiskirstymas pagal amžių proc.

Dauguma respondentų (74,3 proc.) nurodė, kad jie gyvena su abiem tėvais (globėjais), su vienu iš tėvų (globėju) gyvena 22,9 proc. ir 2,9 proc. nurodė kitą šeimos padėtį (gyvena su seneliais, vaikų globos namuose ir pan.).

Palyginimas su Lietuvos (savivaldybių išvestinis vidurkis) ir Šakių (skaičiuojamas 3 klasių vidurkis):

1. Laimingumas, sveikatos ir išvaizdos vertinimas

Mokyklinio amžiaus vaikų kurie:

- jaučiasi pakankamai laimingi ar labai laimingi vertindami savo dabartinį gyvenimą dalis proc. – 77,0 (Lietuvos bendras – 73,2);
- savo sveikatą vertina kaip gerą ar labai gerą dalis proc. – 78,8 (Lietuvos bendras – 79,8);
- yra patenkinti savo išvaizda dalis proc. – 45,9 (Lietuvos bendras – 40,8)

2. Sveikatos elgsena (fizinis aktyvumas, mityba)

Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie:

- 5 ar daugiau dienų mankština ir sportuoja bent 60 minučių (skaičiuojant kartu su fizinio ugdymo pamokomis), dalis (proc.) – 38,3 (Lietuvos bendras – 38,1);
- kasdien ne pamokų metu mankština ar sportuoja bent 60 minučių, dalis (proc.);
- vidutiniškai 4 ir daugiau valandų praleidžia prie ekranų (televizoriaus, kompiuterio, planšetės, išmaniojo telefono), dalis (proc.) – 23,5 (Lietuvos bendras – 25,0);
- kasdien valgo pusryčius dalis (proc.) – 39,3 (Lietuvos bendras – 45,5);
- bent kartą per dieną valgo vaisius (neskaitant sulčių), dalis (proc.) – 38,5 (Lietuvos bendras – 34,7);
- bent kartą per dieną valgo daržoves (neskaitant bulvių), dalis (proc.) – 31,3 (Lietuvos bendras – 32,3);
- bent kartą per dieną valgo saldumynus, dalis (proc.) – 20,6 (Lietuvos bendras – 17,4);
- bent kartą per dieną geria gazuotus saldžiuosius gėrimus, dalis (proc.) – 17,4 (Lietuvos bendras – 10,6);
- bent kartą per savaitę geria energetinius gėrimus, dalis (proc.) – 8,4 (Lietuvos bendras – 3,5);
- papildomai nededa druskos į paruoštą maistą, dalis (proc.) – 30,9 (Lietuvos bendras – 36,7);
- valosi dantis šepetėliu ir pasta dažniau nei kartą per dieną, dalis (proc.) – 55,1 (Lietuvos bendras 57,0).

3. Rizikingas elgesys

3.1 Tabako gaminių bei elektroninių cigarečių vartojimas:

Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie:

- per paskutines 30 dienų bent kartą rūkė tabako gaminius, dalis (proc.) – 11,6 (Lietuvos bendras – 7,0);

- per paskutinius 12 mėnesių bent kartą rūkė tabako gaminius, dalis (proc.) – 16,5 (Lietuvos bendras – 12,7);
- per paskutines 30 dienų rūkė elektronines cigaretes, ar naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui, dalis (proc.) – 16,5 (Lietuvos bendras – 12,2);
- per paskutinius 12 mėnesių bent kartą rūkė elektronines cigaretes, ar naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui, dalis (proc.) – 21,9 (Lietuvos bendras – 20,1);

3.2 Alkoholio vartojimas:

- per paskutines 30 dienų bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus, dalis (proc.) – 13,0 (Lietuvos bendras – 10,6);
- per paskutinius 12 mėnesių bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus, dalis (proc.) – 22,9 (Lietuvos bendras – 21,9).

3.3 Narkotinių medžiagų vartojimas

- bent kartą per savo gyvenimą vartojo kanapes („žolę“, marihuaną, hašišą, dalis (proc.) – 5,1 (Lietuvos bendras – 3,2);
- bent kartą per gyvenimą vartojo kitus narkotikus nei kanapes, dalis (proc.) – 3,9 (Lietuvos bendras – 1,8).

3.4 Saugumas kelyje

- visada tamsiu paros metu būdami lauke nešioja atšvaitus, dalis (proc.) – 29,5 (Lietuvos bendras – 25,6);
- visada segi saugos diržą važiuodami automobiliu, dalis (proc.) – 79,7 (Lietuvos bendras – 80,3);
- visada dėvi šalną važiuodami dviračiu, dalis (proc.) – 10,5 (Lietuvos bendras – 9,3).

3.5 Patyčios

- per paskutines 30 dienų patyrė patyčias per socialinius tinklus, elektroniniu paštu ar telefonu, dalis (proc.) – 11,6 (Lietuvos bendras – 9,3);
- per paskutinius 12 mėnesių patyrė patyčias per socialinius tinklus, elektroniniu paštu ar telefonu, dalis (proc.) – 15,6 (Lietuvos bendras – 15,9);
- patys tyčiojosi iš kitų mokinių per paskutinius du mėnesius, dalis (proc.) – 29,4 (Lietuvos bendras – 24,9);
- mokyklinio amžiaus vaikų, iš kurių tyčiojosi kiti mokiniai per paskutinius du mėnesius, dalis (proc.) – 36,4 (Lietuvos bendras – 33,0).

3.6 Saugumas namų ir mokyklos aplinkoje

- jaučiasi saugūs namų aplinkoje, dalis (proc.) – 94,6 (Lietuvos bendras – 96,2);
- jaučiasi saugūs mokyklos aplinkoje, dalis (proc.) – 82,8 (Lietuvos bendras – 85,3);
- mokyklinio amžiaus vaikų, kuriuos per paskutinius 2 mėnesius mušė ar kitaip fiziškai baudė tėvai, dalis (proc.) – 8,0 (Lietuvos bendras – 8,2).

Apibendrinimas

Mokinių gyvenimos tyrimo 2020 m. dalyvavo 612 Šakių rajono moksleivių. Vertinant 3 klasių vidurkio bei bendrą Lietuvos, kuris apjungė visas Lietuvos savivaldybes, rodiklį galima teigti, kad šie ženkliai nesiskyrė visose trijose grupėse, kurios yra:

- Laimingumas, sveikatos ir išvaizdos vertinimas;
- Sveikatos elgsena (fizinis aktyvumas, mityba);
- Rizikingas elgsens.

Vertinant pačio rajono rodiklius galima teigti, kad moksleiviai palankiai vertino tiek dabartinį savo gyvenimą, tiek sveikatos būklę. Tačiau verta paminėti, kad moksleiviai nėra patenkinti savo išvaizda, taip pat stebima, kad savo išvaizdos vertinimas kinta su amžiumi ir jis prastesnis vyresnėse klasėse.

Vertinant fizinį aktyvumą stebima, kad moksleiviai nėra fiziškai aktyvūs, ypač nesidomi fizine veikla po pamokų. Taip pat net 31,7 proc. devintų klasių moksleivių nurodė, kad jie kasdien 4 ir daugiau valandų praleidžia prie ekranų (televizorius, planšetė, kompiuteris, išmanusis telefonas).

Mitybos įpročius taip pat kiek nuviliantys, nes pusryčius valgo vos daugiau nei trečdalis moksleivių ir nors penktokų tarpe buvo 47,7 proc. pusryčius valgančių mokinių, tai devintokų tarpe tokių buvo – 30,6 proc. Taip pat galime teigti, kad apie 40 proc. moksleivių kasdien valgo vaisius, 30 proc. daržoves, penktadalis jų kasdien valgo saldumynus.

Saldžius ir energetinius gėrimus vartoja mažas procentas rajono moksleivių, žinoma, daugiau šiuos gėrimus vartojo vyresnio amžiaus moksleiviai.

Vertinant burnos higieną tik daugiau nei puse (55 proc.) rajono moksleivių valosi dantis dantų šepetėliu ir pasta dažniau nei kartą per dieną.

Tabako gaminiai yra ypač paplitę devintokų tarpe ir rūkalus per paskutines 30 dienų rūkė 24,8 proc., o elektronines cigaretes net 29,2 proc. Rūkalai nėra žymiai paplitę tarp penktokų ir septintokų, bet ir jie prisipažino, kad šiuos gaminius yra išbandę.

Vertinant alkoholinių gėrimų vartojimą rajono moksleivių tarpe ženkliai išsiskyrė devintokai, kurių per paskutines 30 dienų alkoholinius gėrimus vartojo – 28,0 proc., o per paskutinius 12 mėnesių – 44,9 proc.

Vertinant narkotinių medžiagų vartojimą nors ir procentai nebuvo ženkliai aukšti, bet jie buvo didesni už Lietuvos vidurkį ir net 2,9 proc. penktokų ir 3,3 proc. septintokų nurodė, kad yra vartoję kanapių („žolė“, marihuana, hašišas).

Labai mažas procentas rajono moksleivių dėvi atšvaitus tamsiu paros metu, ypač vyresnio amžiaus mokiniai, tarp devintokų buvo tik 15,3 proc. tokių, kurie juos dėvi. Taip pat apie 80 proc. moksleivių nurodė, kad dėvi saugos diržą važiuodami automobiliu.

Nors patyčios šiuo metu yra labai aktuali tema, bet apklausos duomenimis Šakių rajono mokyklose tai vis dar egzistuojanti problema. Daugiau nei trečdalis moksleivių teigė, kad jų buvo tyčiojama paskutinių dviejų mėnesių bėgyje, ypač didelis procentas net 41,1 proc. penktokų, teigėm kad patyrė patyčias. Panašus skaičius moksleivių – 29,4 proc. teigė, kad patys tyčiojosi iš kitų per paskutinius du mėnesius. Patyčias per paskutines 30 dienų per socialinius tinklus patyrė 12 proc. rajono moksleivių.

Vertinant saugumą artimoje aplinkoje - 95 proc. moksleivių nurodė, kad jie jaučiasi saugūs namų aplinkoje, 83 proc. jų jaučiasi saugūs mokyklos aplinkoje. 8,0 proc. rajono moksleivių teigė, kad per paskutinius du mėnesius juos mušė ar kitaip fiziškai baudė tėvai.